

## СТУДЕНЕЦЬ НАТАЛЯ

кандидатка мистецтвознавства, старша наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4314-6475>

## STUDENETS NATALIA

a Ph.D. in Art History, a senior research fellow at the Visual and Applied Arts Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCIDID: <http://orcid.org/0000-0003-4314-6475>

### Бібліографічний опис:

Студенець, Н. (2025) [Рецензія] Козюк В. Є., Косаківський В. А., Повякель О. Т. Хата під стріхою. Останній штрих минулого тисячоліття. Проект народного художника України Володимира Козюка. Видання друге, перероблене та доповнене. Вінниця : ТВОРИ, 2024. 384 с. *Народна творчість та етнологія*, 1 (405), 111–113.

Studenets, N. (2025) [Review] KOZIUK, Volodymyr, Viktor KOSAKIVSKYI, Oksana POVIAKEL. *House under the Thatched Roof. The Final Touch of the Past Millennium*. The project of the People's Artist of Ukraine Volodymyr Kozruk. The second edition, revised and supplemented. Vinnytsia: CREATE, 2024, 384 pp. *Folk Art and Ethnology*, 1 (405), 111–113.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

8 січня 2025 року у виставковій залі «Хлібня» Національного заповідника «Софія Київська» відбулася презентація унікального видання, присвяченого феномену традиційної української хати.

Хата під стріхою – образ зворушливий і теплий, сповнений спогадами про незабутні роки життя... Тому значення цієї праці в складних реаліях сьогодення більше ніж наукове – вона для всіх, хто душею і серцем переймається долею рідної землі, її майбутнім.

Ошатне видання, виконане на високому поліграфічному рівні, гармонійно поєднує низку різножанрових наукових, науково-популярних і художньо-публіцистичних текстів про українську хату, а також містить думки про рідну оселю багатьох відомих діячів української культури та політики. Значну частину праці становить виразний візуальний ряд – світлини та репродукції творів станкового живопису із зображеннями традиційних подільських житлових будівель.

Міркування авторів видання об'єднані сприйняттям образу хати під стріхою в аспекті національної ідентичності як своєрідного явища етномистецької спадщини України загалом і Подільського регіону зокрема. Книжку відкривають хвилююче слово про хату Олександра Домбровського та спогади про рідну материнську домівку Ніни Гнатюк. Есеїстичні твори органічно продовжує науковий нарис Оксани Повякель про подільські житлові споруди в експозиції найбільшого скансену Європи – Національного музею народної архітектури

та побуту України. У розвідці проаналізовано конструктивні, художньо-декоративні особливості автентичних пам'яток, що походять із Хмельницької, Вінницької, Одеської областей. Приміром, це детальні огляди хат із сіл Кам'янець-Подільського району Хмельницької області, с. Луги колишнього Чечельницького (нині Гайсинського) району Вінницької області, с. Пужайкове колишнього Балтського (нині Подільського) району Одеської області. Серед виразних пам'яток, розглянутих авторкою, – хата із с. Яришів Могилів-Подільського району Вінницької області, побудована наприкінці XVIII ст. і розписана в другій половині XX ст. відомою майстринею Анастасією Кондратюк. Регіональну самобутність житлових споруд демонструють фото експозиції «Поділля» та будівельно-реставраційні креслення з архіву Музею.

Вагоме значення у виданні має ґрунтовна наукова розвідка Віктора Косаківського «Українська хата Східного Поділля (Вінниччина): історико-етнографічний нарис». Характеристику розвитку житлобудування на території Вінниччини автор подав в історичній ретроспективі, починаючи від епохи неоліту. Праця містить відомості про житло носіїв буго-дністровської, трипільської, білогрудівської і чорноліської культур, скіфського часу, зарубинецької і черняхівської культур, періоду ранніх слов'ян, уличів, а також про житло пізньосередньовічного часу. У розвідці сконцентровано унікальні знання про звичаєві, конструктивні та декоративні особливості традиційного подільського житла XVIII–XX ст. Нарис В. Косаківського доповнено оглядом літератури про житлове будівництво Поділля, матеріалами експедиційних досліджень, інформативним ілюстративним рядом.

Своїми переживаннями подій російсько-української війни, дитячими спогадами, міркуваннями про значення дому в житті кожного українця та основними ідеями проєкту «Хата під стріхою» поділився його автор – народний художник України Володимир Козюк.

Розвідка «Стежка до хати» Остапа Ковальчука ознайомлює читача з творчою діяльністю В. Козюка як талановитого митця, мецената, куратора та організатора низки виставок, вагомих мистецьких просвітницьких проєктів в Україні та за її межами – у багатьох країнах Європи. Серед цих численних заходів різних рівнів один з найвагоміших – проєкт «Хата під стріхою». В. Козюк упродовж двадцяти років об'їздив і обходив близько восьмисот сіл Подільського краю, у яких виявив і зафіксував чотириста п'ятдесят житлових будівель під стріхою.

До видання ввійшло чимало репродукованих авторських творів живопису та світлин митця із зображеннями споруд, виявлених під час експедицій. Засобами живопису в імпресіоністичній стилістиці В. Козюк зобразив хати Вінницької області у творах «Бузок біля хати» (2002), «Погляд крізь віки» (2003), «Закутана в снігах» (2004), «Пісня про осінь» (2005), «Осіння рапсодія» (2013), «Зимова казка» (2023) та багатьох інших. Цим полотнам притаманні колористична свіжість, прозорість і виразність фактури, досягнутої авторською технікою письма. Митець передав свої враження від сільських краєвидів, акцентуючи увагу на традиційних житлових спорудах із характерними пропорціями, обрисами й виразними стріхами.

Як фотохудожник В. Козюк відзняв тисячі світлин, з яких відібрав найкращі. До деяких пам'яток автор повертався неодноразово, зафіксувавши їх у різні пори року, майстерно використовуючи художню виразність природного освітлення. Такий підхід до фотофіксації пам'ятки народної архітектури в автентичному середовищі, у місці її створення, а часто і з мешканцями садиб є особливо важливим. Приміром, у виданні можна побачити декілька зображень, знятих у різних ракурсах зрубних хат XVIII ст. із сіл Дерешова та Житники нині Могилів-Подільського району Вінницької області. Наукове зацікавлення викликає низка світлин із с. Вербовець цього ж таки району, на яких зафіксовано хату з гарно збереженим

пошиттям стріхи в середовищі розміщення з боку вулиці та садиби. Не менш виразними є світлини знятих у різні пори року хат із сіл Чеснівка, Нова Гребля, Котюжинці Хмельницького району Вінницької області. На фото зафіксовано типові конструктивні та декоративні особливості традиційного житлового будівництва Східного Поділля. Зокрема, це виразне поліхромне пофарбування призьб, підведення навколо дверних і віконних отворів, акцентування кольором окремих деталей.

На сьогодні будівлі, зображені на картинах і зафіксовані на світлинах В. Козюка, уже не існують, тому історична, етнологічна, а також мистецька цінність творчого доробку художника – непересічна.

Суттєвою перевагою видання є поєднання текстів українською та англійською мовами, що значно розширить аудиторію читачів, сприятиме популяризації знань про традиційну культуру України у світі.

Колективна праця «Хата під стріхою. Останній штрих минулого тисячоліття. Проект народного художника України Володимира Козюка» збагатила українське народознавство новітнім баченням традиційної етнокультурної спадщини та унікальними автентичними матеріалами, відкриваючи простір для майбутніх досліджень у галузі гуманітарної науки.

Отримано / Received 29.01.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 11.02.2025